

PGF

PGF

PGF

■ Partsgemensamt forum 2023

-
- 3** Förord
-
- 4** Partsgemensamt forum 2023
-
- 8** **DIALOG 1.** Ökat deltagande i demokratin
– principerna Mångfald samt Dialog
-
- 14** **DIALOG 2.** Civilsamhället och platsens betydelse
– principerna Långsiktighet samt Mångfald
-
- 19** **DIALOG 3.** Tillit, granskning och administrativa krav
– principen Öppenhet och insyn
-
- 28** Deltagarnas synpunkter om forumet
-
- 31** Tidigare teman
-

Förord

Denna skrift handlar om Partsgemensamt forum (PGF) 2023. PGF är ett forum för dialog mellan regeringen och det civila samhället om villkor och förutsättningar i civilsamhället. PGF är en del av uppföljningen av politiken för det civila samhället.

PGF 2023 har präglats av utveckling och implementeringen av nya arbets sätt enligt den omarbetade arbetsordningen som antogs under året. Detta för att öka kvaliteten i förberedelserna av mötena, skapa större flexibilitet i temavalen och att än tydligare koppla dialogen till uppföljningen av politiken genom att förankra dialogen i principerna för civilsamhällespolitiken.

Temor som diskuterats har handlat om demokratiskt deltagande, platsens betydelse, samt tillit och granskning. Några av de förslag som formulerats under dessa möten var att regeringen kan verka för att involvera civilsamhället i alla demokratiska processer i EU-sammanhang för att öka det demokratiska deltagandet på fler nivåer. För att möta utmaningar eller bättre tillvarata möjligheter utifrån lokala förutsättningar kan civilsamhället aktivt bygga kunskap och kompetens på platser utanför den egna verksamheten. Och för att skapa tydlighet i granskning och kontroll kan parterna tillsammans genomföra gemensamma informationsmöten där både myndigheter och civilsamhället står som värdar – det är en relativt liten insats som ger stor effekt. Samtliga förslag går att ta del av i denna skrift!

Inte sällan landar dialogen i att betona värdet av en fortsatt dialog mellan parterna och förvaltandet av befintliga dialogstrukturer, såsom Partsgemensamt forum. Detta för att öka förståelsen mellan parterna genom kunskap och erfarenhetsutbyte. Vi hoppas att denna skrift ska bidra till den förståelsen genom att sprida kunskapen om civilsamhällets förutsättningar och i förlängningen bidra till att utveckla villkoren för det civila samhället.

Bojan Brstina, SIOS, samarbetsorganet för
etniska organisationer i Sverige
Ordförande i Partsgemensamt forum 2023

Eva Stengård, Kulturdepartementet
Vice ordförande i Partsgemensamt forum 2023

Partsgemensamt forum 2023

MÅLET FÖR POLITIKEN för det civila samhället är att villkoren för det civila samhället som en central del av demokratin ska förbättras. Detta ska ske i dialog med det civila samhällets organisationer genom att:

- utveckla det civila samhällets möjligheter att göra människor delaktiga utifrån engagemanget och viljan att påverka den egna livssituationen eller samhället i stort,
- stärka förutsättningarna för det civila samhället att bidra till samhällsutvecklingen och välfärden både som röstbärare och opinionsbildare och med en mångfald verksamheter,
- fördjupa och sprida kunskapen om det civila samhället.

Målet slogs fast av riksdagen i samband med propositionen *En politik för det civila samhället* (prop. 2009/10:55). I propositionen framgår att politiken ska genomföras i dialog med det civila samhällets organisationer. Det sker bland annat genom partsgemensamt forum.

SYFTET MED PGF

Partsgemensamt forum (PGF) är en del av uppföljningen av politiken för det civila samhället. Syftet med PGF är dialog mellan regeringen och det civila samhället om villkor och förutsättningar i civilsamhället. I forumet finns utrymme att lyfta erfarenheter och kunskap samt tydliggöra parternas roller och förutsättningar.

I propositionen *En politik för det civila samhället* (2009/10:55) finns utgångspunkter för Partsgemensamt forums syfte och utformning.

- Dialogen bör behandla generella frågor om civilsamhällets villkor
- Dagordningen bör bestå av konkreta frågor som utgår från förslag från båda parter
- Relationen mellan parterna i dialogen ska präglas av jämbördighet

En central uppgift för PGF är diskussion om den löpande uppföljningen som görs av det civila samhällets villkor och förutsättningar. Underlag utgörs i huvudsak av den årliga uppföljningen av det civila samhällets villkor från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) och Regeringskansliets uppföljning av villkor och förutsättningar för det civila samhället som årligen redovisas i Budgetpropositionen.

PGF tar inte beslut i politiska sakfrågor.

PGF är ett av flera forum för dialog mellan regeringen och det civila samhället och har en särskild roll som arena för dialog specifikt om de generella villkoren och förutsättningarna för det civila samhället. Därutöver arbetar Nationellt organ för dialog och samråd mellan regeringen och det civila samhället (NOD) med olika typer av samverkansprocesser med det civila samhället. Sedan 2019 har NOD också ett övergripande ansvar för administrationen kring PGF.

DELTAGARE/PARTERNA

Regeringen har under olika möten representerats av tjänstemän från Socialdepartementet, Kulturdepartementet, Arbetsmarknadsdepartementet, Landsbygds- och infrastrukturdepartementet, Utbildningsdepartementet och Finansdepartementet.

Medverkat under olika PGF-möten har även Petra Noreback, statssekreterare hos socialminister Jakob Forssmed, Karin Svanborg-Sjövall, statssekreterare hos kulturminister Parisa Liljestränd, Frida Jansson, politiskt sakkunnig hos arbetsmarknads- och integrationsminister Johan Pehrson, Simon Westberg, politiskt sakkunnig hos landsbygdsminister Peter Kullgren, Pär Holmbäck, politiskt sakkunnig hos finansmarknadsminister Niklas Wykman samt Lovisa Hedberg, utredningssekreterare i 2022 års penningtvättsutredning.

Civilsamhället har representerats av 22 organisationer. Organisationer i PGF utses av civilsamhällesparten i NOD efter beredning av en urvalskommitté. Alla typer av organisationer i civilsamhället, såsom ideella föreningar, stiftelser och trossamfund, kan väljas till PGF. De organisationer som innehar platser i PGF väljer själva sina ledamöter i forumet. Dessa behöver ha mandat från sin organisation att diskutera frågor inom ramen för PGF.

Även MUCF samt Sveriges Kommuner och Regioner har deltagit.

PRESIDIUM

Presidiet i PGF består av en ordförande och en vice ordförande med mandat om ett år i taget. Civilsamhällesrepresentanten i presidiet väljs av

konstituerande PGF. Ordförandeskapet roterar årsvis mellan parterna. Viceordförandeposten innehas av motsatta parten.

Presidiet ansvarar för att det gemensamma uppdraget prioriteras framför de enskilda parternas intressen och för att leda gruppen till beslut i frågor som rör PGF. Presidiet ansvarar även för helheten i mötet och att mötet uppfyller syftet med PGF.

MÖTESFORMER OCH ARBETSSÄTT

Partsgemensamt forum träffas löpande under året och under 2023 träffades forumet fem gånger. Av dessa var det första mötet ett konstituerande möte, där deltagarna bland annat antog en tillfällig arbetsordning och civilsamhällesparten valde representant till presidiet. Det tredje mötet var ett extrainsatt konstituerande möte för att besluta om ny arbetsordning. Resterande tre möten ägnades åt dialog kring de valda tematiska områdena.

Varje möte förbereds av en planeringsgrupp som består av ledamöter från PGF, varav minst en från Regeringskansliet. Planeringsgruppen ansvarar, med stöd av NOD:s kansli, för planeringen inför PGF-mötet och för att mötet håller sig inom syftet för PGF. Detta innebär bland annat att planeringsgruppen tar fram frågeställningar som PGF ska fokusera på under dialogen, som baseras på den villkorsfråga som forumet beslutat om vid tidigare möte. Planeringen stäms av med presidiet.

NOD:s kansli är sammankallande för planeringsgruppens möten och ansvarar för att ta fram ett förberedelsematerial som syftar till att beskriva temat för PGF-mötet, erbjuda kunskap om området för att inspirera och ge en gemensam ingång till dialogen. Förberedelsematerialet stäms av med planeringsgruppen och presidiet.

I planeringen ansvarar presidiet i samverkan med NOD för att teman som diskuteras bygger vidare på vad som har diskuterats inom samma ämne under tidigare möten under året för att hålla en lämplig nivå, skapa en progression i arbetet och undvika upprepningar.

Vid varje möte förs minnesanteckningar. Anteckningarna behandlas och godkänns av forumet efter varje möte. Det är också minnesanteckningarna som ligger till grund för denna skrift.

Temat för varje möte utgår ifrån en specifik villkorsfråga som är baserad på en eller flera av de sex principerna som utgör grunden för civilsamhällespolitiken: självständighet och oberoende, dialog, kvalitet, långsiktighet, öppenhet och insyn samt mångfald (prop. 2009/10:50 s.52). Presidiet föreslår

organisationen ha en förståelse för de olika förutsättningarna inom varje lokal organisation. Det kan ge en mer realistisk bild av förhållandena på olika platser och kan användas för att bemöta egna utmaningar och sprida generell kunskap om civilsamhällets utmaningar i sin helhet. Gällande den generella kunskapen är det viktigt att medvetandegöra språkets makt, exempelvis hur civilsamhället pratar om stad och landsbygder som dikotomier, upprätthåller urbaniseringsnormer eller missar att lyfta fram att landsbygder rymmer en mångfald av platser och platsspecifika utmaningar. Om vissa begrepp används slentrianmässigt kan man omedvetet förstärka vissa strukturer som man egentligen vill motarbeta.

För att tillvarata möjligheter är samverkan mellan civilsamhällets organisationer värdefullt. Där nämndes trygghetspunkter, som exempelvis kyrkan, som viktiga centrum där olika aktörer inom civilsamhället kan samarbeta och dra nytta av varandras erfarenheter och resurser. Att vara positiv gentemot andras framgångar och att stödja andra organisationer på platsen är viktigt, även om det ibland kan finnas konkurrens.

På lokal nivå upplevs ett ökat fokus på verksamhetsbidrag och att civilsamhället ska leverera vissa typer av tjänster. Där är det viktigt att betona att organisationer ska få finnas i sin egen rätt och att värna oberoendet och självständigheten. Detta är tätt sammankopplat med ekonomisk självständighet vilket utmanas av verksamhetsvillkorade medel. Om statsbidrag minskar och det naturligt blir mer projektdrivna verksamheter är det viktigt att från civilsamhällets sida göra medvetna val när det kommer till att rikta om verksamhet för att arbeta med politiskt prioriterade områden, för att värna sitt grunduppdrag.

När det kommer till att etablera verksamhet på nya platser är det en utmaning på områden där målgruppen är svårare att nå eller arbeta med av olika anledningar. Ett exempel är glesbygden, där det helt enkelt finns färre individer i den specifika målgruppen. Även om behovet finns kan det saknas vilja och delvis finansiella incitament för att fortsätta arbetet. Samma logik gäller för att etablera nya metoder där resultatet inte är givet. I båda dessa fall poängterades vikten av att fortsätta vara ihärdig och att våga fortsätta driva verksamhet som inte anses lönsam eller bekant.

Att många organisationer har sina huvudkontor i Stockholm är ett svar på statens struktur och prioriteringar. Civilsamhället kan fundera på om man vill ompröva detta i och med en ökad decentralisering av myndigheter. Ett sätt för civilsamhället att arbeta med frågor på regional nivå är exempelvis

vilka principer som kommer att adresseras under hela årets möten och det konstituerande mötet beslutar om principer för respektive möte. I slutet av varje möte i PGF föreslår presidiet en konkret villkorsfråga till nästkommande möte i PGF baserat på den tidigare valda principen.

Årets tre teman var:

- Ökat deltagande i demokratin (principerna Mångfald och Dialog)
- Civilsamhället och platsens betydelse (principerna Långsiktighet och Mångfald)
- Tillit, granskning och administrativa krav (principen Öppenhet och insyn)

ORGANISATIONER I FORUMET 2023

Under året har 22 organisationer ingått i forumet.

- Civos
- Djurens Rätt
- Hela Människan
- Läkarmissionen
- Malmö Ideella
- Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa
- Pingst - fria församlingar i samverkan
- PRO Global/Pensionärer utan gränser
- Riksorganisationen Hela Sverige ska leva
- Scouterna
- Sensus Studieförbund
- Skärgårdarnas Riksförbund
- Svensk Live – Unga arrangörsnätverket
- Svenska kyrkan
- Sveriges hembygdsförbund
- Värmlands Idéburna
- Kompis Sverige
- LSU – Sveriges barn- och ungdomsorganisationer
- Malmö mot diskriminering
- SIOS
- Verdandi
- X-CONS Riksförbund

DIALOG 1. Ökat deltagande i demokratin – principerna

Mångfald samt Dialog

MEDBORGARE SOM KAN DELTA i demokratin på lika villkor är grundläggande i ett demokratiskt samhälle och civilsamhället bidrar till att öka det demokratiska deltagandet och inflytandet. Deltagandet kan dock inte tas för givet. Därför skulle parterna under PGF-mötet den 25 april titta närmare på hur regeringen och det civila samhället kan verka för ett brett deltagande i demokratin, men också på parternas förutsättningar att verka för ett kvalitativt deltagande i demokratin.

Mötet inleddes med att Karin Svanborg-Sjövall, statssekreterare hos kulturminister Parisa Liljestrand, reflekterade kring civilsamhällets roll i demokratin och vikten av att medborgare engagerar sig i samhällets angelägenheter, där civilsamhället fungerar som kanal för det engagemanget.

Mångfald i det demokratiska deltagandet

Den första delen av mötet fokuserade på en mångfald i det demokratiska deltagandet genom goda förutsättningar för engagemang i civilsamhället. Den första frågeställningen att diskutera var: *"Vilka hinder finns idag för att civilsamhället ska kunna uppnå en mångfald inom sina organisationer?"*

Deltagarna konstaterade att det är logiskt med separatism inom civilsamhället där många samlas kring ett särintresse, sakfråga eller som representant för en särskild grupp. Det viktiga är att det finns en mångfald inom civilsamhället som helhet och att förutsättningarna för de som vill engagera sig i de enskilda organisationerna är goda. Gällande förutsättningar för individen att engagera sig kan det finnas både ekonomiska, fysiska, sociala, kulturella och geografiska hinder. En utmaning kan vara avsaknad av kunskap om och erfarenhet av det svenska systemet och föreningsmodellen, tillsammans med krav på hur engagemang i det traditionella föreningslivet ser ut, vilket försvårar möjligheten att engagera sig och driva en förening. Ett alltmer individualistiskt samhälle kan också vara mindre kompatibelt med traditionella former för föreningsliv, men även ökade krav på administration kan påverka individens lust till ideellt

engagemang. Normer inom civilsamhället kan påverka mångfalden bland individer i civilsamhället, såsom vithetsnorm eller akademikernorm.

Polariseringen i samhällsdebatten resulterar i en tystnadskultur och en minskad mångfald av åsikter i det demokratiska samtalet. I de fall där det finns tydliga maktstrukturer med ett fåtal röster kan de med avvikande perspektiv ha svårt att komma till tals.

Även om det tidigare i mötet konstaterades att det är mångfalden av aktörer inom civilsamhället som är viktigt att betona, ansågs det även av vikt att bedriva mångfaldsarbete inom organisationerna för att motverka exempelvis homogenitet i styrelser och beslutande rum. Finns det inte en genomtänkt ambition och plan för att mäta mångfalden är det lätt att jämlikhet mäts på känslan av inkludering snarare än faktiska siffror. Många gånger är hinder för mångfald omedvetna och sitter i väggarna och kan grunda sig i en låg medvetenhet om diskrimineringsgrunderna.

Därefter diskuterades frågeställningen: *"Vad är parternas olika roller i att bidra till en mångfald i det demokratiska deltagandet?"*

VAD KAN CIVILSAMHÄLLET GÖRA?

Civilsamhället kan än tydligare påvisa att dess arbetet är viktigt för det demokratiska deltagandet och synliggöra värdet som civilsamhället bidrar med.

För att tillgängliggöra engagemanget och deltagandet kan civilsamhället möjliggöra lägre eller inga avgifter för deltagande genom att utöka samarbetet med näringslivet, men också genom att stötta individer med kunskap för att bilda föreningar.

För att öka den interna mångfalden kan civilsamhället dels tillgängliggöra verksamhet genom olika anpassningar för att motverka individuella hinder för deltagande, dels göra en intern mångfaldsöversyn i styrelser och bestämmande rum, och i det ha en tydlig självvranssakan. Utöver att säkerställa en bred representation i styrelser kan organisationerna också fokusera på att skapa förutsättningar och sänka trösklar för engagemang.

Generellt sett kan civilsamhällesorganisationer bli bättre på att stötta varandra och dela med sig av kunskap om mångfaldsarbete.

VAD KAN REGERINGEN GÖRA?

För att främja individers förutsättningar att engagera sig kan regeringen stötta mötesplatser för engagemang med låga trösklar genom att främja

kostnadsfria aktiviteter och subventionera exempelvis medlemsavgifter i områden med lågt engagemang, till exempel utsatta områden. Regeringen kan även skapa förutsättningar för individer som förvärvsarbetar och andra grupper som upplever hinder i sitt engagemang genom utjämningspolitik och jämlikhetsarbete inom andra politikområden och genom att verka för att minska den administrativa bördan för de som engagerar sig. Regeringen kan även se över regleringar för civilsamhället utifrån möjligheterna att främja en mångfald inom organisationen och för individer att engagera sig med olika förutsättningar och i olika engagemangsformer.

För att öka delaktigheten i bostadsområden där färre engagerar sig kan regeringen stärka kunskapen kring vilka grupper som inte deltar i civilsamhället och vilka former för engagemang som skulle kunna främja det engagemanget. Exempelvis med särskilda satsningar inom ramen för statsbidragsförordningar eller uppdrag till en myndighet.

För att civilsamhället ska kunna verka och därmed bidra till en mångfald inom det demokratiska deltagandet kan regeringen verka för att öka tilliten till civilsamhället och minska omotiverade målkrav på organisationerna samt effektivisera kontrollmekanismerna.

För att öka kunskaps- och erfarenhetsspridning inom civilsamhället kan regeringen initiera ny samverkan mellan civilsamhällets parter och skapa arenor för att koppla samman organisationer med varandra.

För att öka det demokratiska deltagandet på fler nivåer kan regeringen även verka för att involvera civilsamhället i alla demokratiska processer i EU-sammanhang.

VAD KAN PARTERNA GÖRA TILLSAMMANS?

Parterna kan tillsammans sänka trösklarna för demokratiskt deltagande genom att verka för att skapa trygga rum och mötesplatser, utforska nya organisationsformer för att omhänderta engagemangsvilja som inte går att tillvarata i traditionella organisationsformer och driva gemensamma systemförändringar.

Parterna kan fortsätta att lära och driva kunskapsutveckling om förändringsarbete genom forskning och effektmätning.

Parterna kan fortsätta föra dialog genom exempelvis PGF och andra former, och arbeta tillsammans tydligare på EU-nivå.

Alla gemensamma åtaganden kräver tillit.

Kvalitet i deltagandet

Den andra delen av mötet fokuserade på förutsättningar för ett kvalitativt deltagande i demokratin genom en god dialog mellan parterna. Deltagarna diskuterade frågan "vad utmärker en bra dialog?"

Regeringen är skyldig att i den omfattning som det behövs inhämta upplysningar och yttranden av civilsamhället, men upplevelsen är att det inte alltid följs. Dialog mellan parterna kan vara en förebyggande åtgärd vid politiska utspel som skapat oro i civilsamhället, exempelvis om efterlevnaden av mänskliga rättigheter i Sverige.

En bra dialog kan skilja sig åt beroende på beslutsfattande nivå, där exempelvis samverkansstrukturer på EU-nivå nämndes som särskilt bristfälliga. Däremot lyftes andra föredömliga samverkansforum på andra nivåer och hjälpsamma metodmaterial såsom *Europeisk kod för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocesser* och *MUCF:s samverkansmodell*.

För att ha en god dialog behövs en gemensam grund att stå på och en förståelse för att parterna ofta står på samma sida om den samhällsutmaning som ska diskuteras. Samtidigt är det viktigt att parera och erkänna maktobalanser, som exempelvis om någon part står i beroendeställning till den andre. Organisationer som tar emot offentliga medel upplever sig i olika grad påverkas och avstår från att ge kritik av rädsla för att förlora medel. Det är också viktigt att förstå sitt eget och dialogpartners mandat och att dialogen har ett bakomliggande syfte och inte enbart ses som en pappersprodukt.

Några specifika aspekter som lyftes var att ha tydlig kommunikation inledningsvis kring syfte, avsikt och intresse samt transparens kring hur processen är utformad och att säkerställa återkoppling i efterhand. Att skapa rätt förväntningar och förståelse för att dialog och inflytande kan vara långsiktiga processer är viktigt. Inte minst är en ömsesidig respekt för varandras kunskap och erfarenheter av stor vikt, tillsammans med en avsikt att vilja förstå varandra.

För att skapa tillgänglighet är det viktigt att sänka trösklarna för deltagande, bland annat genom finansiering för att främja dialog och samverkan mellan det offentliga och civilsamhället.

Utöver detta är det viktigt med en bra pluralism när det kommer till vem som bjuds in och att en mångfald av perspektiv lyfts fram. Därför skulle även andra sektorer, såsom akademin, kunna bjudas in i högre grad.

Olika syften kräver olika former för dialog. Det kan finnas svårigheter med att institutionalisera en bra dialog, då många av de samtal som faktiskt sätter prägel uppstår spontant. Man bör inte heller underskatta sociala aspekter och informella sammanhang för att främja relationsskapandet.

Resterande del av mötet fokuserade på frågeställningen: *"Vad är därmed parternas olika roller i att säkerställa att deltagandet i demokratin sker på ett kvalitativt sätt?"*

VAD KAN CIVILSAMHÄLLET GÖRA?

Civilsamhället kan bli bättre på att samordna sig inför dialog och tillsammans ställa tydliggörande frågor. Civilsamhället kan även initiera former för själva mötet när det upplevs ha brister. I detta kan även den europeiska koden lyftas tydligare för att det offentliga ska praktisera den i relevanta sammanhang.

Civilsamhället kan på ett än tydligare sätt stötta de folkvalda politikerna och den inomparlamentariska strukturen genom att bidra med mer kunskap och visa sig tillgängliga för dialoger. Där gäller att inte nöja sig med att påtala missförhållanden utan också bidra med utarbetade förslag. Civilsamhället kan också stödja det inomparlamentariska arbetet genom att skapa tydligare länkar till partierna och även ifrågasätta den egna så kallade beröringsskräcken med politiska partier.

För att säkerställa ett demokratiskt deltagande av kvalitet kan civilsamhället fortsätta att vara en demokratiskola för att utbilda medlemmar, barn och unga om mod, makt och verktyg att påverka. I relation till representativiteten i dialogen kan civilsamhället verka för att skapa goda förutsättningar för ideella att delta i organisationen.

VAD KAN REGERINGEN GÖRA?

Regeringen kan vara mer transparent och kommunikativ inför att viktiga beslut ska tas så att civilsamhället kan visa sig tillgängliga. Regeringen kan även verka för att i högre utsträckning bjuda in civilsamhället för att inhämta synpunkter kring ny lagstiftning. Vidare kan regeringen verka för att tydliggöra det konkreta utfallet av civilsamhällets inspel så att det är tydligt vad som hänt i processen.

Regeringen kan verka för att utveckla samverkansformerna på EU-nivå, och till att börja med som en symbolisk handling bjuda in civilsamhället till EU-dagen.

Regeringen kan även verka för att fortsatt utbilda de olika departementen i den europeiska koden och i hur civilsamhället kan involveras i beslutsprocesser.

För att motverka maktobalans i dialogen kan regeringen visa tydlighet och transparens kring processen och syftet i sin inbjudan till civilsamhället, för att organisationerna ska kunna komma förberedda och vara väl informerade.

För att tillgängliggöra mötet kan regeringen verka för att civilsamhället har goda förutsättningar att delta. Det gäller till exempel omgärdande kostnader och mötestider.

I urvalet av aktörer i dialogen kan regeringen verka för en transparent process, och löpande hålla sig uppdaterade om civilsamhällets olika aktörer. Detta för att skapa en bra överblick och säkerställa pluralism i mötena.

VAD KAN PARTERNA GÖRA TILLSAMMANS?

För att säkerställa en god dialog både i genomförande och resultat kan parterna tillsammans vara aktivt samskapande och utvärdera effektivitet och form för möten. Gemensamt kan man också utvärdera utfallet av mötet för att följa upp om dialogen också påverkade utfallet i den fråga den berörde.

Parterna kan tillsammans hitta nya former för dialog och samtidigt förvalta de befintliga. PGF lyfts som en bra förebild i dialogsammanhang, som kan användas som inspiration i andra forum. Parterna kan även fortsätta att driva projekt eller kampanjer tillsammans, så som Demokrati 100 år.

För att säkerställa deltagande i både dialoger och i den offentliga debatten kan parterna tillsammans arbeta för att motverka hot och hat på nätet och ett minskat utrymme för civilsamhället att verka på. Här kan parterna också ta plats i den offentliga debatten och föregå med gott exempel utifrån principer om en god dialog.

DIALOG 2. Civilsamhället och platsens betydelse

– principerna Långsiktighet samt Mångfald

DEN GEOGRAFISKA PLATSEN och dess unika förutsättningar påverkar olika organisationers möjligheter att etableras, utveckla sin verksamhet och engagera människor. Vidare kan civilsamhällesorganisationer ha olika betydelse på olika platser. Platsen har olika stor betydelse för olika typer av civilsamhällesorganisationer. För några organisationer är den geografiska platsen rentav en utgångspunkt för dess existens, medan den för andra inte är särskilt relevant. Det finns en utmaning i att generalisera typer av platser. Det är ibland nödvändigt att kategorisera vissa typer av platser, men man bör belysa att det inom alla kategorier rymmer en stor heterogenitet.

PGF den 4 oktober fokuserade på hur civilsamhällets långsiktiga förutsättningar påverkas av den geografiska platsen och hur respektive parter kan bemöta utmaningar och ta tillvara de möjligheter som uppstår kopplat till platsers unika förutsättningar, samt vilken roll parterna kan spela i att möjliggöra en mångfald av civilsamhällesaktörer på olika typer av platser.

Mötet inleddes av Simon Westberg, politiskt sakkunnig hos landsbygdsminister Peter Kullgren, samt Frida Jansson, politiskt sakkunnig hos arbetsmarknads- och integrationsminister Johan Pehrson, som lyfte aspekter av platsens betydelse inom politikområdena.

VAD KAN CIVILSAMHÄLLET GÖRA?

Dialogen inleddes med samtal kring frågan: "Vad kan civilsamhället göra för att möta utmaningar eller bättre tillvarata möjligheter utifrån olika lokala förutsättningar?" Dessa specifika utmaningar och möjligheter sammanfattades utifrån vad de olika parterna kan göra för att bemöta eller tillvarata dessa på bästa sätt.

Civilsamhället behöver tillsammans aktivt bygga kunskap och kompetens på platser utanför den egna verksamheten för att förstå och synliggöra vilka utmaningar och möjligheter som finns. Man kan börja med att internt inom

Länsstyrelserna, eftersom regeringen ger uppdrag till dem som kan ha kopplingar till civilsamhället”

VAD KAN REGERINGEN GÖRA?

Dialogen fokuserade därefter på frågan: *”Vad kan regeringen göra för att bidra till bättre förutsättningar för mångfald och långsiktighet i relation till olika lokala förutsättningar?”*

Det finns uppfattningar om att regeringens politik i viss bemärkelse motarbetar civilsamhällets möjligheter att arbeta mot lokala utmaningar genom avvecklande och nedskärningar av statsbidrag till etniska organisationer och studieförbund. Det tolkas som en markering om att de delarna av civilsamhället inte är önskvärda och innebär i praktiken att de fråntas möjligheten att lyfta sina frågor. Signalerna kring den etniska organiseringen bidrar till att normalisera en förenklad bild av och en hätsk ton mot etniska organisationer, där de exempelvis jämförs med gängbrottslighet, vilket försvårar möjligheten att verka lokalt. Vad gäller studieförbunden uppfattas det som motsägelsefullt att säga att man värnar landsbygder samtidigt som man gör nedskärningar av finansieringen till folkbildningen som konstaterats vara en viktig del av landsbygdsutveckling. Detta kan regeringen åtgärda genom att återställa anslag till studieförbund och etnisk organisering.

För att främja mångfalden och motverka att landsbygder bortprioriteras och att resurser centraliseras till storstäder kan regeringen använda platsen som finansiellt styrmedel. Statsbidrag baseras på antal medlemsföreningar eller medlemmar, men det kan bli mer ändamålsenligt att i stället basera det på andra kvalitetsparametrar. Många organisationer väljer verksamhet utifrån var det finns medel, vilket också underlättar arbetet. Här kan de offentliga medlen bli ett viktigt styrmedel för att motverka detta. Detta är särskilt relevant i frågor om utanförskap. Utlokalisering av myndigheter till fler platser i landet lyftes även fram som en potentiell åtgärd som kan främja en jämnare geografisk fördelning av resurser och kompetens.

En annan utjämningsinsats att prioritera är att platsen borde vara en tydligare aspekt i statsbidraget för samlingslokaler, där stödet kan riktas om till att ge fördelar till platser utifrån lokala behov där exempelvis mötesutrymmen saknas. Samtidigt finns det ofta naturliga förklaringar till varför en viss verksamhet är koncentrerad till en viss plats. Sådana skillnader behöver inte alltid åtgärdas eftersom de ofta har ett syfte. Ett exempel är bygdegårdar som av naturliga skäl är fler på landsbygden än i staden.

Civilsamhället gör mycket arbete i relation till att möta samhällsutmaningar på specifika platser. Kopplat till gängkriminalitet, som är ett prioriterat område för regeringen, gör civilsamhället ett stort arbete som behöver synliggöras. Samtidigt behövs en diskussion om hur arbetet kan stärkas och hur man kan bemöta utmaningar i arbetet, såsom bristande tillgång till lokaler i utsatta områden.

När det kommer till att främja en mångfald av aktörer på platser där det finns ett behov, behöver den mångfalden få utrymme och komma till tals. Traditionellt föreningsliv har ofta en starkare röst inom civilsamhället och får också oftare höras. De nya verksamheter och de nya nätverk som dyker upp ur gräsrotterna för att lösa nya utmaningar får inte komma till tals på samma sätt. Däremot finns det förståelse för att aktörer från offentligt håll får svårt att utkräva ansvar ur exempelvis ett nätverk eller en Facebook-grupp. För att främja möjligheten för nya och löst sammansatta initiativ att delta i både löpande samhällsinsatser och i krisarbete föreslås en gemensam ekonomisk "pott" där de som är snabbast får medlen.

För att främja förutsättningarna för mångfald och långsiktighet i olika lokala förutsättningar krävs samverkan och dialog. Regeringen kan ta tydligare steg för att främja samverkan mellan civilsamhället och det offentliga genom att inkludera samverkan i dokument och myndigheters instruktioner. Då både civilsamhällets organisationer och myndigheter kan ha begränsade resurser att lägga på samverkan krävs en tydligare dialog mellan regeringen och civilsamhället för att förstå hur samverkan kan bedrivas utifrån de begränsade resurserna. Detta för att säkerställa att intentionen om samverkan inte går förlorad. Detsamma gäller samarbetet inom Regeringskansliet och mellan olika departement, där utmaningar som inte enbart passar inom ett enskilt departement kräver bättre samordning. I relation till lokal samverkan kan kommuner vara svåra att samarbeta med, även när civilsamhället har utarbetade och fungerande metoder och idéer. Idéburet offentligt partnerskap (IOP) omgärdas av juridisk osäkerhet från offentligt håll, där det upplevs finnas en oro för att bryta mot EU-lagstiftning eller LOU, vilket resulterar i att många väljer att inte ta den upplevda risken. IOP är en uppskattad samverkansform och därför är det viktigt att offentliga aktörer har kunskap och mod att ta de eventuellt svårare vägarna och se nyttan på längre sikt.

Det upplevs även finnas viss osäkerhet och oro kopplat till dialog med civilsamhället där NOD lyftes som en neutral aktör för det offentliga att använda i syfte att minska eventuell oro kring exempelvis inbjudningslistor och

liknande. Osäkerheten kring att nyttja NOD kan dock liknas vid osäkerheten inför att ingå i IOP:er.

VAD KAN PARTERNA GÖRA TILLSAMMANS?

Den avslutande delen av dialogen ägnades åt att diskutera utmaningar och möjligheter kopplat till olika platsers unika förutsättningar utifrån vad de båda parterna kan göra tillsammans.

Som konstaterat tidigare är dialog mellan parterna viktig för att främja goda lokala förutsättningar, där det är viktigt att kunskap från civilsamhället omhändertas så att fler välgrundade offentliga beslut tas. Särskilda processer för samråd och dialog med specifikt tematiskt fokus kan genomföras via NOD, där PGF kan vara del i att identifiera områdena. Dialogen kan även bidra till att öka förståelsen för varandras förutsättningar. Offentlig sektor omorganiserar sig vart fjärde år när politisk ledning byts ut. Detta behöver civilsamhället förstå. Men den offentliga sektorn behöver även förstå civilsamhällets omorganisering i den nya kontexten. Båda parter måste kunna förändra sig utifrån nya miljöer och det måste också finnas en förståelse för varandra. Där finns en utmaning i att olika politiska styren och de politiker som har ledande positioner har olika syn på civilsamhället och dess roll i samhället. Det sätter olika ramar för hur parterna kan arbeta tillsammans, bland annat i frågor som rör lokala förutsättningar och civilsamhällets roll på olika platser.

Det finns ett behov av dialog om lokaltillgång på olika platser. Tillgången är väldigt varierande och utmaningarna skiljer sig mellan exempelvis landsbygder och städer. Frågan om vem som egentligen har ansvar för lokaltillgången och förvaltandet av platsen behöver diskuteras. Även frågan om hur man kan nyttja lokaler till fullo behöver diskuteras, för att motverka att lokaler står tomma under exempelvis lov, helger och kvällar på grund av olika regleringar.

DIALOG 3. Tillit, granskning och administrativa krav – principen Öppenhet och insyn

DISKUSSIONEN OM TILLIT, granskning och administrativa krav belyser den komplexa relationen mellan civilsamhället och det offentliga: å ena sidan strävar civilsamhället efter att utföra sitt arbete effektivt och oberoende, å andra sidan har det offentliga en skyldighet att säkerställa att de medel som beviljas används korrekt och att de uppsatta målen nås. Ökade administrativa krav och granskningar kan i vissa fall ses som ett sätt att garantera ansvars- skyldighet, öppenhet och insyn. PGF den 5 december syftade till att utforska och förstå dessa komplexa dynamiker utifrån principen om öppenhet och insyn, för att stärka samarbetet mellan civilsamhället och det offentliga och säkerställa att administrativa krav är ändamålsenliga och proportionerliga. Förhoppningen var att PGF-mötet skulle belysa hur civilsamhället och regeringen kan navigera sina relationer i en tid när det offentliga ser ett behov av ökad granskning och hårdare krav, samtidigt som civilsamhället efterfrågar minskad administrativ börda och förenklade regelverk.

Mötet inleddes med att Pär Holmbäck, politiskt sakkunnig hos finansmarknadsminister Niklas Wykman, berättade om politikens prioriteringar. Därefter berättade Lovisa Hedberg, utredningssekreterare för 2022 års penningtvättsutredning om utredningens arbete med särskilt fokus på frågan om Bolagsverkets registrering av verklig huvudman som mötets första del fokuserade på. Därefter diskuterade deltagarna frågan: *"Vad ser din organisation för potentiella utmaningar för civilsamhället gällande registrering av verklig huvudman i Bolagsverkets register?"*

UTMANINGAR

Registreringen i sig är ett avbrott i traditionen om att inte föra register över civilsamhället. Civilsamhället är inte en sektor bland andra – det är ett särskilt intresse som borde bejakas av staten. I detta är det viktigt att värna om civilsamhällets självständighet och oberoende och det är viktigt att de nya kraven inte inskränker föreningsfriheten.

Det är viktigt att registret uppnår önskade effekter. Om föreningar gör ansträngningen för att uppnå kraven, ska det också finnas tydliga intyg på att man gör det. Bankerna vill minimera risker, å andra sidan har bankerna också ett samhällsansvar.

Registreringen kommer att skapa en administrativ tröskel, både ekonomiskt och kunskapsmässigt. I större föreningar blir det ytterligare en uppgift som kassören ordnar relativt enkelt, men för den mindre föreningen som inte har samma resurser blir det mer utmanande. En negativ effekt av införandet kan bli en ökning i organisationernas centrala administration, då lokala och mindre föreningar kommer vända sig till dessa för att få stöd, råd och vägledning. Det leder därmed till en direkt påverkan på centrala organisationens verksamhet som kommer vara tvungna att avsätta resurser till administrativt stöd i stället för kärnverksamheten.

Registreringen kan leda till att små föreningar kommer att omorganisera sig till lösare former och minska antalet företrädare, för att komma undan administrativa och ekonomiska krav. Detsamma gäller barn- och ungdomsorganisationer som redan idag har utmaningar gentemot banker om man inte har firmatecknare över 18 år. Detta är i sin tur en risk för den demokratiska organiseringen.

Det finns en utmaning med att civilsamhället likställs med näringslivet i bland annat språkbruk. Det blir märkligt att registrera verklig huvudman för organisationer som inte har en verklig huvudman. Registret bör i stället kallas för föreningsregister.

Att registrera civilsamhället kan innebära en ökad ojämlikhet mellan olika organisationer där vissa organisationer kan gynnas medan andra missgynnas på grund av registret. Det finns även en risk för individers integritet i och med spårbarheten av enskilda befattningshavare och kopplingen till personbundna känsliga uppgifter såsom psykisk ohälsa, funktionsvariationer, diagnoser, trosinriktning, före detta kriminella, med mera. Detta kan komma att ha en avskräckande effekt på viljan att ta på sig förvaltande roller inom civilsamhället. I synnerhet då det redan kan röra sig om marginaliserade grupper som redan har en hög tröskel för att engagera sig i föreningslivet.

Den nuvarande föreslagna administrativa avgiften är nödvändigtvis inte en stor kostnad, men blir ändå en kostnad i mängden som inte går till själva kärnverksamheten. Detta gäller framför allt för mindre föreningar. Om kostnaden även är återkommande vid varje tillfälle verklig huvudman byts ut blir det mer märkbart. Själva betalningen av avgiften kan innebära ett moment 22

eftersom det krävs ett bankkonto att betala ifrån, och för att en förening ska kunna ha ett bankkonto måste man ha registrerat verklig huvudman.

Det argumenterades för att civilsamhällets avgift ska bekostas av staten. Eftersom Bolagsverket är avgiftsfinansierat och bolagen i sig ska finansiera sin myndighet borde staten stå för civilsamhällets avgift för registrering, inte minst då registreringen inte är efterfrågad från civilsamhällets håll. Man bör inte se ideell sektor som en sektor bland flera då den är starkt kopplad till fri- och rättigheter, och det bör vara ett särintresse.

FÖRSLAG

Bolagsverket är inte vana att hantera ideella aktörer och har därmed lägre kunskap om civilsamhället. Därför måste Bolagsverket också öka sin kompetens. Eventuellt skulle det vara mer ändamålsenligt att lägga uppdraget på Skatteverket eller Kammarkollegiet. Oavsett efterfrågas att implementeringen tar hänsyn till konsekvensanalyser av andra register som införts, exempelvis registret över idéburen välfärd. Det behöver även finnas tillgänglig personal med korta kontaktvägar till den myndighet som administrerar registret.

Registreringen av verklig huvudman är inte en engångshandling utan en uppgift och pålaga som kommer att ske löpande framöver då nya verkliga huvudmän utses löpande. Därför föreslås någon form av påminnesystem. Det behövs tydlighet i vägledningen och ett enkelt språk för att undvika språkförbistringar. Språket måste även vara anpassat till civilsamhällets termer. Ansvar för att informera om registret och hur det ska användas åligger Bolagsverket och bör inte belasta exempelvis distriktsorganisationer och nationella organisationer.

En väg att gå för att minska administrationen för civilsamhället skulle kunna vara att andra myndigheter som civilsamhället redan har kontakt med skulle kunna hämta information om föreningen från ett och samma ställe. Idag behöver civilsamhället förhålla sig till varje myndighets unika system. Detta skulle kunna vara en katalysator för ett mer sammanhållet och enhetligt system. Det skulle även vara positivt om en digitalisering av administrationen utvecklades kopplat till identifiering och signering av dokument. Idag sker det i väldigt hög grad genom tungrodd administration på papper.

Det är även önskvärt att fortsätta dialogen, men i det är det viktigt att även ha representanter från bankväsendet.

Nästa fråga att diskutera var: *"Utredningen ska även ta ställning till ingripanden vid utebliven registrering. Vad är en proportionerlig sanktion för utebliven registrering?"*

Sanktioner behöver stå i proportion till brottet men även i proportion till föreningens resurser och förutsättningar. Det skulle möjligtvis kunna finnas ett tröskelvärde gällande föreningens storlek, antal medlemmar och omsättning.

Det finns en risk att informationen om registreringen inte når ut till berörda. Därför är det särskilt viktigt att sanktioner tar hänsyn även till detta. Det betonades även att det inte bör vara de nationella organisationerna som ska behöva utbilda föreningarna om eventuella sanktioner, då det i sig kommer att kräva resurser.

Återigen framfördes önskan om att registret i Bolagsverket ska ta lärdom från andra liknande register.

Resterande del av mötet fokuserade på utmaningar mer generellt kopplade till tillit, granskning och administrativa krav. Frågan som diskuterades var: *I vilka sammanhang eller politiska frågor upplever PGF-deltagarna att tillit, granskning och administrativa krav fungerar? När, och under vilka förhållanden, upplever deltagarna att det inte fungerar?*

Båda parter är måna om att motverka fusk och missbruk. För att få en tydligare förståelse av problemet och varför det offentliga vidtar åtgärder behövs dock mer tydlighet, underlag och fakta kring problembilden. En risk med bristande kunskapsunderlag är att åtgärderna uppfattas som oproportionerliga vilket påverkar civilsamhällets tilltro till staten. För att ta fram statistik och fakta kring problematikens utbredning kan det krävas insamling av uppgifter från civilsamhället. Det blir en paradox i och med den redan stora administrativa bördan.

När ekonomisk brottslighet upptäcks inom civilsamhället är det viktigt att inte hela sektorn misstänkliggörs när det inte finns några sådana tendenser. När fusk och felaktiga utbetalningar kommuniceras med allmänheten får det konsekvenser för hela civilsamhället eftersom alla dras över en kam och politiker använder enskilda felaktigheter för att misstänkliggöra civilsamhällesorganisationer. En annan aspekt av misstänkliggörandet är att de delar av civilsamhället som nu fått minskade eller borttagna anslag kan drabbas av ett minskat förtroende hos privata aktörer, vilket gör att det kan bli svårt att få till samarbeten utan att gå ihop med andra etablerade organisationer med bibehållen tillit.

Granskning, kontroll och den allmänna debatten påverkar upplevelsen av det offentliga tillit till civilsamhället. En del PGF-deltagare upplever att tilliten har minskat över tid och att det skiljer sig mellan nationell och lokal

nivå. Det fanns exempelvis upplevelser av att kommuner ber att få veta vilka som deltar i verksamheter och att de godkänner verksamhetsberättelser i lägre grad.

I förberedelserna inför PGF-mötet svarade deltagarna på en enkät som visade att en stor majoritet av de 19 svarande upplevde att det råder brist på tilltro och förtroende från offentlig sektor gentemot den egna organisationen eller mot andra organisationer i civilsamhället. Det är ett allvarligt resultat och kontrollåtgärder och retorik från offentlig sektor bör inte spä på den känslan. En viktig positiv parameter som bidrar till tilliten är när de två parterna möts i existerande forum som är resurssatta och har en långsiktig horisont. I dessa forum är det viktigt att relevanta tjänstepersoner från båda parter deltar. Det bidrar till hög kännedom om varandra och en hög grad av förståelse för varandra och gemensamma frågor.

Som ett resultat av den ökade kontrollen ställs högre krav på redovisning och återrapportering av bidrag och inte minst ett ökat krav på effektrevisning av insatserna. Det kan ofta ta tid att se effekt av en insats och det står i motsättning till bidragets utformning som ofta är kortsiktig men önskar uppnå resultat omgående. Effekter av civilsamhällets insatser och civilsamhällets betydelse i stort är inte alltid enkla att mäta och förmedla och därmed är det svårt att enkelt påvisa effekt och samhällsvinst. Som en följd av den alltmer villkorade bidragsgivningen och kraven på att kunna påvisa effekt behöver civilsamhället i högre grad avsätta resurser för att visa värdet av sin verksamhet. Det kan exempelvis kräva resurser i form av en kommunikatör.

Den här trenden är särskilt kostsam för mindre och resurssvaga organisationer som inte har kapacitet att synliggöra sina insatser i lika hög grad som andra. Det finns fler exempel där större etablerade organisationer premieras, som när företag enbart vill samarbeta med verksamheter som är stora, synliga och etablerade och där föreningar med representanter med bland annat icke-svenskt ursprung eller bristfälliga kunskaper i svenska lätt väljs bort. Allt detta påverkar mångfalden inom civilsamhället.

Vad gäller bidragsstrukturer och regelverk är upplevelsen att det kan finnas en viss stelbenthet i myndigheters granskning inför bidragsbeslut, där vilken verksamhet som utförs är mindre viktigt än att den rapporteras på rätt sätt. Även krav på mätbarhet kan vara ett stelbent regelverk som påverkar organisationer med öppen verksamhet och få medlemmar.

Slutligen är det också viktigt att särskilja rena misstag från faktiskt fusk i relation till granskningar.

Många upplever att kunskapen om civilsamhällets insatser har ökat inom den offentliga sektorn och att fler ser värdet av insatserna – inte minst i relation till tidigare samhällskriser. Däremot upplevs kunskapen om civilsamhällets logik och förutsättningar ha sjunkit. Det är av vikt att myndigheten lär känna och har kunskap om målgruppen de arbetar för.

Den ökade kontrollen kräver en lyhördhet och en tillmötesgående inställning hos myndigheterna. Upplevelsen av bemötandet är ojämn bland deltagarna i PGF. Å ena sidan finns det en upplevelse av att kontakten med det offentliga idag är enklare vilket bidrar till en mer informell relation än den mer fyrkantiga och byråkratiska kontaktytan som fanns förr. Å andra sidan konstaterades det att kontakten med myndigheterna skiljer sig åt och att myndighetsutövningen är ojämn. Där betonades att myndighetens handläggning och bemötande inte kan bero på vilken personal som arbetar där. Ett bra bemötande är när man inte känner sig ifrågasatt eller granskad, när det finns tillgängligt stöd från myndigheten och när det finns en tilltro till att målgruppen vill handla rätt. Det är även värdefullt när myndigheten agerar öppet, inkluderande och när trösklarna till information och gemensamt erfarenhetsutbyte är låga. Det är också viktigt att myndigheten använder en vokabulär som inkluderar civilsamhället. Viss granskning kan upplevas som en hjälp att vara transparent.

Bidragen har inte ökat i relation till de ökade administrativa uppgifternas omfattning, som exempelvis statsbidraget till barn- och ungdomsorganisationer. Bidraget har inte justerats utifrån inflationen – men de administrativa kraven har ökat. Kontroll är viktigt och nödvändigt men om pengar över tid tas från verksamhet till administration utan att medlen ökar, så rubbas både syftet med medlen och balansen mellan parterna. Kraven för bidrag kan i förlängningen även påverka delar av civilsamhället som idag inte har eller ens söker bidrag. Det kan röra sig om regelverk som går utanför pengar som till exempel reglering av tillgång till lokaler och hur man kan och får hyra dem.

Eventuellt skulle revisorernas roll och tillgången till revisor utvecklas. En större del av granskningen skulle kunna åläggas revisorn för att minska granskning från annat håll, och kommunen skulle kunna tillhandahålla revisorer.

Utredningar är generellt sett ett bra system för att exempelvis ta fram nya eller omformulera krav. Samtidigt finns en tilltagande osäkerhet kring huruvida civilsamhället släpps in i processer eller inte. Det skapar en oro för oförankrade beslut. Det är viktigt att involvera civilsamhället i viktiga beslut och

att säkerställa insyn och transparens. När det finns inskrivet i direktiv och regleringsbrev ökar sannolikheten att samverkan blir av. Regeringen borde därför skriva ut samverkan med civilsamhället oftare i och i fler myndigheters regleringsbrev för att säkerställa att civilsamhället inkluderas i relevanta sakpolitiska frågor.

Det konstaterades också att relationsbyggande mellan parterna är viktigt. Det bygger en grund för förståelse, förtroende och välvilja. PGF:s förflyttning under 2023 är ett positivt exempel på när relevanta frågor, relevanta tjänstepersoner och en strukturerad form bidragit till en reell och jämbördig dialog.

Civilsamhället och staten är ömsesidigt beroende av varandra och frågan är hur långt statens krav kan sträcka sig utan att inskränka principen om självständighet och oberoende. Det finns delvis en upplevelse om att kunna utläsa en ambition hos regeringen om att få ett mer självfinansierat civilsamhälle. I sådant fall behövs dialog om hur en sådan kontext kan utformas. I relation till detta betonades dock att regeringen vill ha ett livskraftigt civilsamhälle.

Av statens bidrag till civilsamhället uppgår endast cirka tre procent av medlen till projektmedel, medan omkring 97 procent är generella bidrag. Trots detta är upplevelsen hos civilsamhället att det finns en "projektifiering". En bidragande orsak till denna upplevelse tillskrivs det faktum att organisationer först börjar söka projektmedel när de redan erhållit generella medel och vilar på en strukturell bottenplatta. Upplevelsen kan därför vara att civilsamhället är styrt i högre grad än vad Regeringskansliets sammanställning visar. En annan bidragande faktor kan vara att medier och samhällsdebatten får tillfälliga satsningar från regeringen att låta mer styrande när det egentligen kan gälla relativt fria medel.

VAD KAN REGERINGEN GÖRA?

Regeringen kan öka bidragen till civilsamhället i enlighet med de ökade kraven för granskning och administrativa krav. Vid krav på auktoriserade revisorer för projektredovisningar bör den omkostnaden räknas in i organisationernas grundbidrag eller ännu hellre som en del av projektbidraget.

Regeringen kan se över möjligheten att tillsätta en stödfunktion för små och nystartade föreningar. Inte bara en instans för ekonomiskt stöd utan också för stöttning i exempelvis regelverk. Det kan motverka rädslan hos oerfarna föreningar för att göra fel av misstag – en känsla som ökar med ökade krav och granskning.

Det offentliga bör i framtiden öka kunskapen om riksorganisationens utveckling över tid där det centrala kansliet idag tar en stor roll som tolk och servicestruktur för medlemsorganisationerna. Detta som ett resultat av de ökade administrativa pålagorna samt den alltmer svårnavigerade offentliga strukturen. Den ökade administrationen för centrala organisationer underlättar för medlemsorganisationerna och är effektivt ur ett samhällsperspektiv men organisationerna måste ges resurser för dessa samordnande insatser.

Centrala ansökningar av bidrag minskar bördan internt för sökande organisation men också för den offentliga bidragsgivaren som får en tydlig part att interagera med. Detta är effektivt och sparar tid och resurser.

Vad gäller myndigheternas olika bemötande gentemot civilsamhället så bör ett ökat lärande myndigheter emellan uppmuntras. Det finns en stor möjlighet till lärande av varandra och de strukturer där detta sker idag bör uppmuntras.

Regleringsbrev som stipulerar att myndigheter i någon form ska samverka med civilsamhället bidrar starkt till att samverkan sker. På samma sätt är det vanligt att myndigheter inte samverkar om det inte står inskrivet i regleringsbreven. Regeringen borde därför skriva ut samverkan med civilsamhället oftare och i fler myndigheters regleringsbrev för att säkerställa att civilsamhället inkluderas i relevanta sakpolitiska frågor.

VAD KAN CIVILSAMHÄLLET GÖRA?

Civilsamhället kan själva ta ansvar för och arrangera egna möten för att sprida information om bidrag och olika satsningar. Vid särskilda satsningar ses civilsamhällets nationella paraplyorganisationer som en viktig aktör för dessa insatser. Civilsamhället kan och bör även dela kunskap och information internt i högre grad.

VAD KAN PARTERNA GÖRA TILLSAMMANS?

Parterna kan genomföra gemensamma informationsmöten där både myndigheter och civilsamhället står som värdar – det är en relativt liten insats som ger stor effekt. På dessa informationsmöten kan sådant som kriterier för bidrag och projekt, förordningar och syften med utlysningar presenteras och diskuteras. Vid sådana insatser är det viktigt att bjuda in brett. Från pandemin finns exempel på sådana lyckade informationsträffar.

Parterna kan också gemensamt verka för att korta kontaktvägarna mellan bidrags- och kontrollmyndigheter och civilsamhället. Ansvaret ligger i grun-

den hos det offentliga men det är ett gemensamt arbete att minska misstroendet mellan parterna.

Deltagarnas synpunkter om forumet

Representanterna i forumet har fått möjlighet att utvärdera sina upplevelser i samband med årets möten, det extra konstituerande mötet i maj undantaget. Svarsfrekvensen har varit 76 procent, 72 procent, 79 procent, respektive 45 procent.

I de utvärderingar som följt dialogmötena går det att utläsa att en stor majoritet av de svarande verkligen håller med eller i stort sett håller med om att det under mötet fanns utrymme för regeringens respektive civilsamhällets företrädare att tydliggöra sina roller och förutsättningar utifrån det tema som diskuterades. En kommentar som framkom handlade om att ge mer tid till att ställa frågor till sakkunniga. En annan kommentar menade på att den informella karaktären på mötet bjöd in till öppna samtal med uppmjukade roller.

En majoritet av de svarande menade att de verkligen eller i stort sett håller med om att de frågor som diskuterats varit tydliga, konkreta och relevanta för forumet. I relation till mötet om platsens betydelse konstaterades att frågorna var breda på grund av att temat spände över ett brett område, vilket utmanade möjligheten att bli konkret. I relation till mötet om demokratiskt deltagande upplevde en deltagare att frågorna inte var formulerade utifrån en strävan att uppnå ett tydligt resultat.

Gällande påståendet om att arbetsformerna varit lämpliga för forumet menade en stor majoritet av de svarande att de helt eller i stort sett instämde. Det samma gällde påståendet om att de svarande hade fått komma till tals i den utsträckning de önskade. Det poängterades dock att det är önskvärt att ordentligt med tid läggs på själva dialogen och att varje diskussionsgrupp borde formulera mer konkreta förslag.

Enligt en majoritet av de svarande har förberedelsematerialet som tagits fram inför mötena varit lagom omfattande och gett en bra grund för att kunna delta i mötet, samt att presidiet kallat till och förberett mötet på ett tillfredsställande sätt. Det konstaterades att det nya arbetssättet med att NOD tar fram förberedelsematerial i dialog med planeringsgruppen är ett framgångsrikt sätt som genererar mer sammanhållet underlag. Det uppskattades även att underlagen utgick från enkäter som deltagarna svarat på. I några fall

upplevdes underlaget vara för omfattande och att kopplingen till frågorna som skulle diskuteras kunde varit tydligare.

Andra kommentarer som framkommit under året har handlat om att mindre mer gräsrotsbetonade organisationer kan ha svårare att delta eftersom de behöver ta ledigt från ordinarie arbete, till skillnad från föreningar med många anställda. Upplevelsen är att civilsamhället i högre grad representeras av den senare gruppen. Andra kommentarer har handlat om otydlighet kring vad PGF-mötena ska bidra till och efterfrågar mer konkretion i mötet. Det sista dialogmötet i den delen av mötet då utredningssekreteraren deltog, lyftes som ett av de mer konkreta då det blir tydligt var medskicken från deltagarna hamnar.

Även en helårsutvärdering har genomförts där svarsfrekvensen uppgick till 52 procent. I denna utvärdering framkom att samtliga svarande upplever att forumet under 2023 verkligen eller i stort sett har uppfyllt sitt syfte och genomförts i enlighet med arbetsordningen. Däremot framkom en kommentar om att det ibland kan vara svårt att bli konkret i frågeställningarna och en kommentar om att jämbördigheten i forumet behöver utvecklas där representanterna från parterna behöver ha samma mandat i dialogen.

På påståendet om att PGF-mötena varit värdefulla i det egna uppdraget svarade 75 procent att de verkligen eller i stort sett håller med. 17 procent svarade varken eller och 8 procent att det delvis stämmer. På påståendet om PGF-mötena varit värdefulla för organisationen och dess verksamhet menade 83 procent att de verkligen eller i stort sett håller med och 17 procent svarade att det varken eller stämmer. Det framkom att det varit mest värdefullt för det egna uppdraget att få "tränas" i att diskutera gemensamma frågor med den andra parten, att diskutera EU-lagstiftning gällande penningtvätt och ökat deltagande i demokratin. Det som bidrog till att det inte varit värdefullt var när organisationens ändamål sträcker sig utanför civilsamhällets förut-sättningsfrågor och dialogen inte ger resultat för målgruppen. För organisationen och dess verksamhet har det varit mest värdefullt att dialogen bidragit till nya infallsvinklar i befintliga frågor, delade erfarenheter, tydliggörande av likheter och olikheter samt bredare nätverk och mötet mellan människor.

Gällande påståendet om planeringsgruppernas storlek och sammansättning fungerat väl svarade 83 procent procent att det verkligen eller i stort sett stämmer, och 17 procent att det varken stämmer eller ej. Gällande att arbetsinsatsen som krävdes i planeringsgruppen var rimlig samt att arbetsformerna och rollerna i planeringsgruppen fungerat väl svarade 92 procent

att de verkligen eller i stort sett håller med, och 8 procent svarade varken eller. De kommentarer som framkom gällande planeringsgrupperna var att det var positivt att NOD styrt och stöttat arbetet i planeringsgruppen och att NOD:s förstärkta roll i PGF i övrigt är positiv.

75 procent har läst förberedelsematerialet som tagits fram och 25 procent har delvis läst det. De som delvis läst materialet angav att det berott på tidsbrist eller att organisationen bytt representant i mötet vilket påverkat inläsningen.

50 procent har förankrat frågorna som ska diskuteras internt inom organisationen inför dialogen och 50 procent har delvis förankrat frågorna internt. Anledningen till att enbart delvis förankra frågorna internt uppgavs vara för att mötena i PGF inte matchat mötena inom organisationen.

Bland de övriga kommentarerna framkom att mycket arbete har lagts på utvecklingen av PGF och förändringen i NOD:s ansvar, och den närmare kopplingen mellan PGF och andra processer ansågs vara mycket bra och ett viktigt steg för att forumet ska behålla sin relevans. En annan kommentar fokuserade på återkopplingen från Regeringskansliet och att det kan bli tydligare hur resultat från dialogen tas vidare inom myndigheten och av politiken samt hur intresset ser ut hos mottagarna. I övrigt kan de lokaler som valts för mötena vara bättre tillgänglighetsmässigt.

Tidigare teman

Nedan redovisas tidigare teman som har behandlats i PGF åren 2012–2022. Samtliga årliga skrifter finns att hämta på www.nodsverige.se.

2022

- Civilsamhället och arbetet med integration och mot segregation
- Koden omsatt till vardag
- Demokrativillkor för statsbidrag och yttrandefrihet i civilsamhället

2021

- Coronapandemins konsekvenser för demokratin
- Att verka för ett öppet debattklimat – insatser mot hot och hat
- Hur det civila samhället ska stärkas – om olika associationsformer
- Civilsamhällets roll i samhällskriser

2020

- Arbetsordningen för 2020
- Att tydliggöra civilsamhällets betydelse
- Demokrati och nya former för engagemang

2019

- Krympande utrymme för det civila samhället
- Agenda 2030
- Socialt företagande och social innovation
- Civilsamhällets nya former

2018

- Civilsamhället och arbetet för jämställdhet
- Civilsamhället och insatser för ökad jämlikhet
- Civilsamhället och värdegrunden – demokratibegreppet, fördjupning
- Civilsamhällets särart och konkurrens- och konsumenträtten

2017

- Civilsamhället och tilliten till demokratin
- Civilsamhället och samhällsplaneringen, fördjupning

- Civilsamhället och representativiteten
- Civilsamhället och värdegrunden – demokratibegreppet

2016

- Civilsamhället och integrationen
- Civila samhällets organisationer som arbetsgivare
- Civilsamhället i samhällsplaneringen
- Civilsamhället och det offentliga förvarningssystem

2015

- När det offentliga konkurrerar ut civilsamhället
- Olika förutsättningar för olika typer av organisationer
- Gemensamma verktyg i mötet med olika samhällsutmaningar i Sverige och globalt
- Civilsamhället som demokratibärare i samhället

2014

- Mångfald, inkludering och delaktighet inom civilsamhällets organisationer
- Röstbärrollen och demokratiskt inflytande i parallella processer
- Långsiktiga och alternativa finansieringsmöjligheter för civilsamhället
- Bilden av den ideella sektorn och dess särart samt motiv till särbehandling i förhållande till företag

2013

- Demokrati, nya former av engagemang och civilsamhällets roll som röstbärare
- Civila samhällets särart och kvalitet, idéburet företagande samt administrativa krav
- Former för dialog och samråd samt jämbördighet
- Civilsamhällets kunskap och samverkan med den offentliga sektorn

2012

- Civila samhällets möjligheter att utföra välfärdstjänster
- Organisationens oberoende och självständighet
- Civila samhällets ekonomi: offentlig finansiering, skatter och avdrag samt arbetsgivarfrågor
- Civila samhällets betydelse för delaktighet och mångfald i samhällslivet

- Behovet av ökad kunskap om det civila samhällets villkor och dess betydelse för samhället
- Politiken för det civila samhället – hur ska den genomföras och följas upp?

■ Grafisk form – PASADENA STUDIO

■ Tryck – BILLES TRYCKERI

N—O—D

NATIONELLT ORGAN FÖR DJALOG OCH SAMRÅD MELLAN
REGERINGEN OCH DET CIVILA SAMHÄLLET